

Дніпропетровський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти

Змішане навчання

клас *Лепебедянин*

ПРОДУКТ ОБЛАСНОЇ ТВОРЧОЇ

ФІЛОЛОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНІ

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ
«ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ»
НА УРОКАХ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ
І ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Дніпропетровський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти

Змішане навчання

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕРЕВЕРНУТОГО
НАВЧАННЯ» НА УРОКАХ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ
І ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ПРОДУКТ ОБЛАСНОЇ ТВОРЧОЇ ФІЛОЛОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНІ

Дніпро

2017

Керівник проекта: Чубарова М.Є, методист ДОППО

Керівники майстерні: Гусєва О.В. КЗО «Гімназія №1» ДМР;

Твердохлєбова – Мізяк Т.В., учитель-методист

Широківської СЗШ№2; Земляна Л.В.

учитель-методист Петропавлівської СЗШ№2.

Методична група, співавтори посібника: Пуйто А.М., учитель-методист НВК №9 м.Дніпра;

Токарєва Ю.С., учитель-методист НВК №131 м.Дніпра.

Методичний посібник «**Змішане навчання. Особливості технологій «перевернутого навчання»** на уроках російської мови і зарубіжної літератури » є продуктом обласної філологічної майстерні №15. Ця філологічна майстерня працює над втіленням в практику роботи вчителів технології «перевернутого навчання», яка існує ще з 2007 року.

Така технологія предбачає дистанційну форму освіти як дорослих, так і дітей, що дозволяє самостійно обирати час, місце та форму навчання.

До методичного посібника увійшли сучасні матеріали з теорії та втілення в практику технологій «перевернутого навчання»; представлено теорію і практику змішаного та перевернутого навчання. розвитку в учнів креативного мислення на уроках мови та зарубіжної літератури.

До посібника додається диск, у якому учителю запропоновано розробки уроків в межах окремих технологій, відеолекцій з тем, дидактичний матеріал для формування компетенцій у школярів.

Посібник рекомендовано учителям-філологам для самостійної дистанційної роботи з учнями.

Протокол № від

Мы лишаем детей будущего, если продолжаем учить сегодня так, как учили этому вчера

Джон Дьюи – философ, реформатор образования

Коли і з чого розпочинаються зміни в шкільній освіті? Хто повинен їх впроваджувати і яким чином має трансформуватись навчальне середовище конкретної школи? На ці запитання ми спробуємо відповісти за допомогою даного електронного посібника, у якому представляємо теорію і практику змішаного та перевернутого навчання. Ми, команда вчителів-новаторів Дніпропетровської області, упродовж багатьох років вивчаємо, досліджуємо і системно впроваджуємо в практику своєї роботи інноваційні технології навчання і наполегливо поширюємо набутий досвід серед вчителів області.

Ідея

Ідея нашого проекту – запровадження у навчальний процес технології змішаного навчання як перспективної технології, що дає можливість розвивати в учнів навички, необхідні для успіху в ХХІ столітті.

Змішане Навчання = навчання в класі + технології.

Зміст навчання визначається взаємодією вчителя і учня з застосуванням новітніх технологій, таких як онлайн-освіта, інтерактивні підручники тощо.

На першому етапі проекту ми прагнемо перетворити викладання мови і літератури у якісно новий формат! Ми вважаємо дану ініціативу надзвичайно важливою, адже технологія змішаного навчання включає в себе багато інтерактивних методів, форм і прийомів, використання ІКТ, навчальних ресурсів, електронних підручників та вчить учнів працювати з новітніми розробками.

Це все сприяє:

- розвитку критичного мислення в учнів,
- виробленню необхідних навичок та компетенцій, які відповідають сучасним потребам ринку праці,
- формуванню потреби і спроможності навчатися впродовж життя через зміст навчального предмету.

За допомогою цього проекту ми:

- мотивуємо учнів до навчання – учні вивчають теорію онлайн, а на уроках працюють в командах;
- організовуємо взаємодію вчителя і учня поза уроком – онлайн;
- звільняємо час уроку для практичної роботи (учні застосовують свої знання і набувають навичок);
- використовуємо в роботі учнів електронні освітні ресурси.

Проект буде втілюватись за таким алгоритмом:

Ми створили команду вчителів-однодумців та разом вивчаємо нову методику та готовимо відповідний контент;

Спільно з командою Educational Era (Проект, який створює онлайн-курси та освітній контент широкого спектра з використанням ІТ. <https://www.ed-era.com/>) розробляємо контент відповідно до програми та змісту предмету «Зарубіжна література».

Поширюємо ці технології серед учителів області.

Моніторимо результати, визначаємо здобутки і прорахунки.

Очікувані результати:

- зростає рівень мотивації до навчання;
- учні вмотивовані здобувати знання самостійно, застосовувати їх,
- мають навички командної роботи, прийняття рішень, координації роботи, комплексного вирішення проблем, творчого та емоційного мислення,
- підвищуюмо самооцінку учнів, вчителя;
- будуємо партнерські відносини між вчителями, учнями і батьками;
- змінюємо пріоритети щодо використання інтернет-ресурсів (фокус на навчальний матеріал, а не на соцмережі та ігри).

Інструменти вимірювання результатів проекту:

спостереження;

бесіди;

анкетування;

моніторинг рівня знань;

психологічні тести на визначення самооцінки;

опитування;

визначення обсягу опрацьованої інформації засобами Інтернету.

Ми прагнемо сформувати в учнів культуру інтелектуальної праці, спроможність, потребу займатися самоосвітою впродовж життя, як одним із засобів бути успішним в сучасному світі. Прагнемо, щоб учень мав змогу пізнати себе та знайти своє місце в житті.

Методика “blended learning” дає можливість розвивати в учнів ті навички, які є актуальними сьогодні, які відповідають потребам ринку праці і які будуть залишатися актуальними, щонайменше, в недалекому майбутньому. Творче та креативне мислення ніколи не втратить своєї актуальності. Навчання у такому форматі стає основною складовою абсолютно іншого освітнього середовища.

Такий формат дає:

- свободу вчителю і учневі у виборі діяльності,
- свободу думки, мислення,
- враховує стиль сприйняття і навчання дитини,
- створює ситуацію успіху для учня і вчителя, а відтак – і для батьків.

А найголовніше:

- стосунки між вчителем, учнем та батьками у такому середовищі побудовані на принципах довіри, взаємоповаги, співробітництва, незалежності і доброчесності.

Ми розуміємо, що шлях до запуску проекту буде нелегким, адже його вплив є вагомим початком до змін, яких так потребує українська школа. Педагоги – новатори надихають і вселяють впевненість, що попри усі негаразди і контекст, в якому перебуває наше суспільство, освітні трансформації вже відбуваються і їх буде ще більше.

Потрібно лише об'єднувати наші сили та “заряджати” інших вчителів вірою в те, що кожен з нас є носієм змін.

Що ви можете вже застосовувати у своєму класі сьогодні?

- відходити від установки “я в класі – головний(-а)” і давати учням більше свободи та можливостей управляти власним процесом навчання;
- давати більше групової роботи і завдань, які передбачають самостійне вивчення з урахуванням певних потреб учнів (деяким дітям потрібно більше часу на освоєння матеріалу, але це не означає, що вони менш здібні за тих, хто виконує завдання швидше);
- пробувати складати індивідуальні плани навчання разом із дітьми;
- урізноманітнювати завдання та проводити ігри-симуляції;
- визначити, кому і які теми даються краще у класі, та давати учням можливість навчатися в один одного;
- елементарно, переставити парту у класі так, щоб дітям було краще взаємодіяти;

Ви маєте унікальну можливість долучитися до змін в освіті.

ПЕРЕВЁРНУТОЕ ОБУЧЕНИЕ В 7 ПУНКТАХ

(ПЕРЕВЁРНУТЫЙ КЛАСС)

1. Что это такое?

Перевёрнутый класс – это такая педагогическая модель, в которой типичная подача лекций и организация домашних заданий представлены наоборот. Ученики смотрят дома короткие видео-лекции. В классе учителем отводится время на выполнение упражнений, обсуждение проектов и дискуссии. Видеолекции часто рассматриваются как ключевой компонент в перевёрнутом подходе, такие лекции создаются учителями и размещаются в

интернете на сайте учителя или в блоге. Доступность просмотра видео в наши дни, наряду с предварительно записанными лекциями, распространилась настолько, что позволяет сделать его неотъемлемой частью концепции перевёрнутого обучения.

Понятие перевёрнутого обучения опирается на такие идеи, как активное обучение, вовлечение учеников в общую систему обучения. Ценность перевёрнутых классов в возможности использовать учебное время для групповых занятий, где школьники могут обсудить содержание видеолекции, проверить свои знания и взаимодействовать друг с другом в практической деятельности. Во время учебных занятий роль учителя – это выступать тренером или консультантом, направляя учеников на самостоятельные исследования и совместную работу.

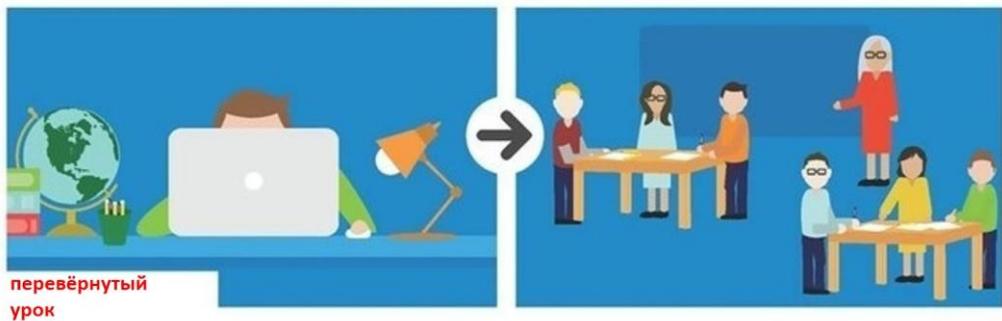
2. Как это работает?

Не существует единой модели перевёрнутого обучения – термин широко используется для описания структуры практически любых занятий, которые строятся на просмотре предварительно записанных учителем лекций с последующим их обсуждением непосредственно в классе. В одной общей модели школьники могут просматривать несколько лекций, длиящихся по 5-7 минут каждая. Онлайн-опросы или задания могут прерываться для проверки усвоения пройденного ребёнком материала. Прямая реакция на опросы и возможность повторного просмотра лекций помогут прояснить непонятные моменты.

Учителя могут проводить в своём классе обсуждения, где ученики создают, сотрудничают и реализуют на практике то, что они узнали из лекций и наблюдали за пределами класса. Являясь специалистами на местах, педагоги предлагают различные подходы, уточняют содержание и наблюдают за прогрессом. Учитель может организовать работу в классе по группам для обсуждения просмотренного ими материала дома. Учитель может использовать только некоторые элементы из перевёрнутой модели

обучения или провести несколько перевёрнутых уроков в течение изучения определённой темы.

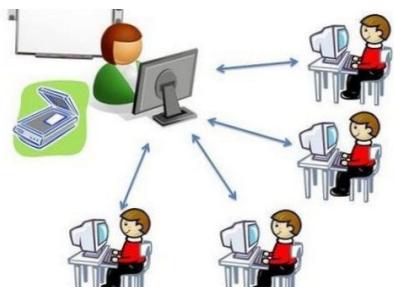
3. Почему это удобно именно школьникам?

Короткие обучающие видеолекции позволяют продвигаться по теме в удобном темпе, перематывая запись для повторного просмотра важных моментов и пропуская те части, материал которых им уже знаком. Всё это способствует тому, что ученики приходят в класс подготовленными к уроку и в состоянии делать творческие проекты совместно с одноклассниками.

4. Почему это важно?

Во время традиционного объяснения учителем темы дети часто пытаются ухватить то, что они слышат в момент речи учителя. У них нет возможности остановиться, чтобы обдумать сказанное, и, таким образом, они могут упускать важные моменты, потому что стараются записать слова преподавателя. А использование видео и других предварительно записанных информационных носителей позволяет им полностью контролировать ход объяснения учителем темы: они могут смотреть, перематывать назад или вперёд по мере необходимости. Такая возможность имеет особое значение для детей с определёнными физическими ограничениями. Посвятив время на уроке разбору материала, учителя имеют возможность обнаружить ошибки в восприятии, особенно те, которые широко распространены в классе. В то же время совместные проекты могут способствовать социальному взаимодействию между ребятами в классе, облегчая процесс восприятия информации друг у друга.

5. Каковы недостатки?

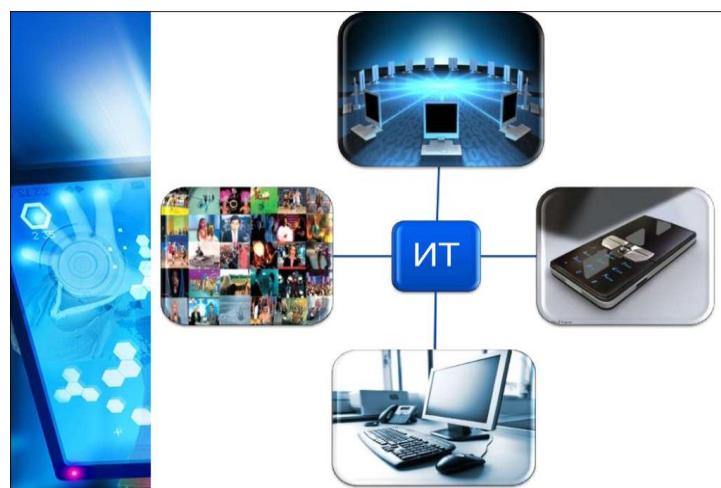
При внедрении перевёрнутой модели обучения легко наделать ошибок. Хотя идея очень проста, эффективный «переворот» требует тщательной подготовки. Запись видеолекции требует усилий и времени со стороны учителя, а элементы классного и внеклассного обучения должны составлять единое целое, чтобы дети могли понять принцип данной модели и были мотивированы на подготовку к урокам в классе. И, наконец, введение перевёрнутого обучения может означать дополнительную работу и потребовать новых навыков от учителя, хотя этот процесс можно смягчить, вводя модель постепенно.

Может возникнуть проблема в том, что не всем школьникам видеолекции могут быть доступны в интернете. Поэтому дети, с этой точки зрения, не могут сразу оценить значение практической части модели, задаваясь вопросом, принесёт ли такое обучение им пользу? В интернете сегодня можно найти ответ на любой интересующий ребёнка вопрос без особых усилий. Поэтому те, кто привык не посещать видеоуроки, вполне свободно могут пропустить занятия и, таким образом, упустить реальную ценность перевёрнутого обучения. Наконец, даже если школьники принимают такую модель обучения, их компьютер не всегда позволяет качественно принимать и просматривать видеолекции, что может привести к потере у ребёнка желания учиться.

6. Где это применяется?

По мере обретения перевёрнутыми классами популярности, должны появляться новые инструменты для поддержки внеклассной части учебной программы. В частности, продолжающееся развитие мощных мобильных устройств предлагает широкий выбор богатых, образовательных ресурсов и возможность пользоваться ими в удобном месте и подходящее время. Всё большее число учителей будут охотно использовать элементы перевёрнутого обучения, дополняющие традиционную работу на уроке в классе с видеопрезентациями во время урока.

7. Какова роль в процессе обучения школьников?

Перевёрнутое обучение предполагает изменение роли учителей, которые сдают свои передовые позиции в пользу более тесного сотрудничества и совместного вклада в учебный процесс. Сопутствующие изменения затрагивают и роли учеников, многие из которых привыкли быть пассивными участниками в процессе обучения, который подаётся им в готовом виде. Перевёрнутая модель возлагает большую ответственность за обучение на самого ученика, давая ему стимул для творчества и постоянного саморазвития.

СУТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Стрімкий розвиток комп’ютерної техніки, застосування її в усіх галузях, повсякденному житті, можливість сучасного комп’ютера зберігати, представляти та обробляти будь-яку інформацію зумовило їх використання в освітній діяльності. Широкомасштабний розвиток педагогіки співпраці, активізація та індивідуалізація навчання, використання креативних технологій навчання змінили роль і місце вчителя в навчальному процесі.

Зміни, які відбулися в суспільстві наприкінці ХХ сторіччя, призвели до необхідності заміни авторитарної системи синхронного управління навчальною аудиторією асинхронним навчанням.

Розвиток комп’ютерних мережних технологій став однією з перспективних платформ для розвитку сучасної системи дистанційної освіти, електронного навчання (e-learning), мобільного навчання (m-learning), які ефективно використовуються для різноманітних форм навчання.

В зв’язку з розвитком e-learning визначився новий напрям – змішане навчання (ЗН) (blended learning). Відповідно до цього в усьому світі відбувається стрімкий розвиток індустрії зі створення програмних комплексів e-learning різної спрямованості, в тому числі систем доставки контенту, організації та управління навчанням – LMS (Learning

Management Systems), які об'єднують у собі інструменти адміністрування, комунікацій, оцінки знань, розробки навчальних курсів.

У зв'язку з цим дистанційне навчання почало рухатися в новому напрямі, в якому:

- 1.E-learning є значно поширенішим і вагомішим, ніж дистанційне навчання.
- 2.Дистанційне навчання перемістилося на робоче місце.
- 3.Широкого використання набуло blended learning.
- 4.E-learning стало менш орієнтованим на курс лекцій і більш орієнтованим на одержання конкретних знань.
5. E-learning стало більш адаптованим до різних рівнів навчання.
6. Традиційні технології відійшли на другий план.

Проблемою змішаного навчання, e-learning опікуються вчені: А. Андреєв, В. Биков, Н. Корсунська, В. Солдаткін, О. Тіхомірова, Е. Тоффлер та інші, якими розроблені теоретичні положення здійснення ЗН.

Як свідчать дослідження щодо впровадження змішаного навчання, яке здійснюється у поєднанні традиційних технологій з дистанційним навчанням, то це дає гарні результати. Змішане навчання можна здійснювати за наступними моделями:

ПЕРША МОДЕЛЬ

1. Навчання здійснюється за такою схемою:

ДН → очна лекція вчителя на уроці → самостійне вивчення на основі інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІТКТ)

ДН (формування базових знань під час вивчення теоретичного матеріалу);

очна лекція вчителя на уроці (детальний розгляд теми, обговорення та дискусія з даної теми);

самостійне вивчення (виконання завдань на базі вивченого навчального матеріалу, спілкування засобами ІТКТ).

ДРУГА МОДЕЛЬ

2. Тренінг в навчальній аудиторії → самостійне вивчення на основі ІТКТ

Розглянемо відповідні складові:

Під час проведення тренінгу в навчальній аудиторії здійснюється відпрацювання певних ситуацій, які використовуються вчителем або виконуються практичні завдання, семінари, ділові ігри та ін. Подальше навчання здійснюється самостійно в режимі он-лайн на більш високому та широкому обсязі навчального матеріалу, виконанні практичних завдань.

У наведених схемах змішаного навчання здійснюється поєднання самостійного та аудиторного навчання, що дає можливість кожному проявити себе відповідно до тих можливостей, якими він володіє.

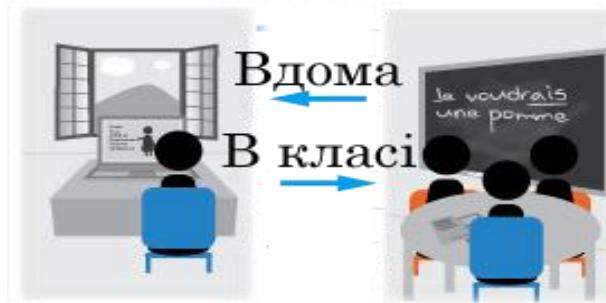
Змішаний курс за обсягом навчального матеріалу значно більший у порівнянні з обсягом навчального матеріалу за традиційною формою навчання. Кожний учень має можливість навчатися за власною траекторією, у будь-який зручний час. Використання електронних навчальних курсів сприяє зменшенню прогалин у знаннях, можливість одержувати

додаткову інформацію для підвищення свого фахового рівня, відпрацювання пропущених

занять під час хвороби.

Головною перевагою другої моделі здійснення змішаного навчання є можливість практичного виконання або відпрацювання практичних ситуацій, здійснення повторення та узагальнення навчального матеріалу. У випадку, коли після завершення навчання виникають певні труднощі, кожний має змогу одержати додаткову консультацію у вчителя.

Змішане навчання становить модель успішного навчання, метою якого є одержання знань з використанням консультування за допомогою електронної пошти, дискусії у форумах, блогах, у процесі вивчення Веб-курсів, електронних книг та ін.

Співпраця консультантів з тими, хто навчається, дозволяє кожному успішно завершувати вивчення усього навчального курсу.

ЗН сприяє розвитку комунікативного спілкування, інформаційної культури, стимулює кожного до дій, одержання найкращого результату, просування до мети та активізації пізнавальної діяльності.

Зростання обсягу інформації, конкуренції спонукає до змін форм традиційного навчання та їхнього розвитку, зростає роль і місце неформального навчання, відповідно до цього змінюються методики навчання. При цьому, як і в традиційній системі навчання використовуються: книги, методичні розробки, робочі напрацювання, конференції, документи, слайди презентацій. У розвитку електронного навчання використовуються: веб-технології, інтерактивні електронні курси, блоги, підкастінги, чати, форуми та ін.

Видіlimо переваги ЗН:

- масштабування; дає змогу значно збільшити аудиторію учасників навчального процесу за допомогою електронного навчання;
- швидкість; одночасно можна вчити багатьох людей на тому матеріалі, який було розроблено для одного слухача;
- колективність; забезпечується за рахунок різноманітності типів контенту;
- продуктивність; забезпечується можливістю навчання у будь-який час, з будь-якого місця.

Змішаний характер навчання включає комбінацію різноманітних форм і систем навчання.

1. Навчання в класі в присутності вчителя, що передбачає безпосередній контакт учня та вчителя..
2. Інтерактивне навчання – навчання в мережі (e-learning), яке здійснюється за допомогою інструментального середовища (електронний навчальний курс, віртуальні класи, індивідуальне консультування за допомогою електронної пошти, дискусійні форуми, чати, блоги).
3. Навчання з підтримкою різних засобів – розробленних нових навчальних матеріалів (Web-сайти, Web-лекції, Web-книги, відеоматеріали та ін.)

Інформаційно-технологічна система ЗН надає користувачам для навчання електронні навчальні матеріали, а також отримує можливість задавати питання та спілкуватись з вчителем, здійснювати самостійне тестування. Широкі можливості інтерактивного ЗН відкриває використання технологій Web 2.0., Web 3.0.

Здобувши у системі e-learning теоретичні знання, створюється база та підґрунтя переходу до інтенсивного практичного навчання, яке може здійснюватись у вигляді практичних занять в класі або віртуально. Крім тісного контакту з вчителем, учні одержують однакову можливість обміну знаннями між собою.

Використання ЗН у професійній освіті зумовлює зміну його організаційних форм, змісту і методів навчання, нових підходів до організації навчального процесу.

ЗН в більшості базується на використанні комп’ютерних мереж (локальних, глобальної мережі Інтернет), що сприяє активізації тих, хто навчається, їхньої взаємодії у розв’язанні спільних задач та проблем.

Все вище розглянуте зумовило зміну методики навчання та потребує вирішення наступних питань:

відповідне технічне обладнання навчального закладу;
кадрове забезпечення для створення та підтримки роботи сайта;
забезпечення безпеки роботи в мережі;
організація доступу всіх до робочих місць;
zmіни в розкладі;
навчання вчителів-предметників;
періодичне оновлення матеріалів;
інформаційна культура всіх учасників навчального процесу.

Використання комп’ютерів у навчальному процесі привело до виникнення значної кількості нових форм роботи, які були неможливі за умови використання традиційних методик.

Створення навчальних посібників, мультимедійних документів, енциклопедій, можливість організації навчання в телекомунікаційних мережах, інтерактивних навчальних програм, тренажерів, використання яких повністю змінює навчальний процес. Відповідно до цього змінюються форми роботи вчителя, виникає потреба в

самовдосконаленні, накопиченні та систематизації знань та інформації, глибшої підготовки до уроків.

Зміна умов та форм роботи значною мірою впливає на використання комп’ютера, функції вчителя та тих, хто вчиться, на характер їхньої взаємодії, організації форм навчання.

Змішане навчання поєднує в собі ефективність та оперативність електронних форм навчання із соціальними системами загального навчання. У змішаній формі навчання також відбувається комбінація двох зовсім різних форм навчання, які, поєднуючись, утворюють одне ціле.

В основу blended learning покладено концепцію дидактичного усвідомлення поєднання технологій навчання за класно-урочною системою та технологій віртуального або online-навчання, що базується на новітніх інформаційних та телекомунікаційних технологіях.

Виділимо переваги та особливості технологій ЗН:

створення моделі навчального процесу, за результатами навчання з кожної дисципліни;

розробка індивідуальної траєкторії кожним, хто навчається;

асинхронний режим роботи;

розробка та впровадження продуктивних методів навчання (“кейс” – технології, проектний метод, дослідницькі методи, тестові технології, навчання в малих групах, ділові ігри та навчання у телекомунікаційних проектах та ін.);

здійснення системи контролю та самоконтролю, підсумкового контролю знань;

дидактичне забезпечення навчання в електронному вигляді, що створює базу для самостійного відпрацювання курсу.

Змішане навчання (blended learning) дозволяє використовувати накопичений позитивний досвід здійснення класичного навчання, доповнюючи його сучасними технологічними інноваціями. Адже використання ІКТ у змішаному навчанні відкриває широкі можливості для здійснення самостійної роботи учнів під керівництвом вчителя, сприяє розвитку самостійної творчої діяльності, стимулює одержання додаткових знань та їх закріплення, що дає можливість готувати конкурентоспроможних фахівців на рівні державних та міжнародних стандартів, здатних до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Електронний диск, який додано до методичного посібника «Змішане навчання. Особливості технології «перевернутого навчання» містить такі папки:

- 1. Технологія перевернутого навчання.**
- 2. Методики компетентнісного навчання.** Методичні аспекти підвищення мотивації навчання. Сучасний урок компетентнісної спрямованості. Формування навичок самостійної роботи під час читання. Як скласти індивідуальний освітній маршрут. Ігрові технології. 99 педагогічних вправ. Технологія ІКТ. О. Пометун. Сучасний урок.
- 3. Кейс методик вчителя зарубіжної літератури** (Ейдотехніка на уроках літератури. Авторська технологія різноманітного багатоаспектного

аналізу текста. Нові тенденції вивчення біографії письменника. Метод проектів І.Перова. Імідж сучасного уроку літератури. Диференціація. Стратегії літературної освіти.)

4. **Змішане навчання** (Історія змішаного навчання. Суть змішаного навчання. Презентація УРОК ПО ЗМІШАНОМУ НАВЧАННЮ. Презентація **Перевернутий клас.**)
5. **Інтерактивний стенд в кабінет літератури.**
6. **Переверните навчання. Перевернутий клас.** Уроки, презентації, відеоролики, буктрейлери, тестові завдання з теми.
7. **Презентація обласної філологічної майстерні №15.**

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. А.А. Андреев, В.И. Солдаткин. Прикладная философия открытого образования: педагогический аспект. – М: РИЦ «Альфа» МГОПУ им. М.А. Шолохова, 2002.-168с.
2. Е. Тихомирова. Очень простая оценка качества E-learning Word (Мир электронного обучения), № 3, 2004, с.25-28.

СПИСОК ІНТЕРНЕТСАЙТІВ:

1. <http://nsportal.ru/shkola/russkiy-yazyk/library/2012/03/24/testy-russkiy-yazyk-6-klass-imya-sushchestvitelnoe>
2. <http://testedu.ru/test/russkij-yazyik/6-klass/imya-sushhestvitelnoe-6-klass.html>
3. <http://www.saharina.ru/> - сайт учителя русского языка и литературы Елены Захарьиной
4. <http://literature-edu.ru/pravo/1235/index.html>
5. <http://interneturok.ru/>

на 2017 – 2018 учебный год